

Een Helder's schoffie dat historie schreef

Ongeveer dertig vrouwen, met kinderen aan hun zijde lagen daar gefusilleerd. Hun mannen en vaders hadden aan de zijde der rechtvaardigheid gestreden

Een beeld uit de Spaanse Burgeroorlog die duurde van '36 tot '39. Hier nemen (vermoedelijk) regeringstroepen een stad in. De Internationale Brigades hielpen in de strijd tegen de fascistische Franco. ARCHIEFFOTO

Cor Dekker (1904-1942) uit de hemel kunnen neerkijken op aarde, dan zal dat met een brede grijns zijn. Kijk nou! Worden die zelfgeschreven brochures waarmee hij in Den Helder en omstreken - soms bespot - langs de deuren leunde nu toch maar even mooi betiteld als waardevolle en unieke documenten over de Spaanse Burgeroorlog. Niet slecht voor een gewezen schoffie, dat op zijn twaalfde ter beschikking werd gesteld van de regering, iets wat tegenwoordig tbs heet.

Een ingrijpende straf die hij krijgt nadat hij met drie vriendjes briketten heeft gestolen vanaf de rijks-werf. Briketten: van die stukken bruinkool om vuur aan te maken, geen goudstaven. De jochies willen ze verpatsen en van het geld naar de bioscoop gaan, net zoals Cors moeder regelmatig doet, verklaren ze nadat ze zijn gepakt.

Als we mogen gokken, dan zullen ze hebben verlangd naar een in die jaren o zo populaire avonturenfilm. Als we nog eens mogen gokken, dan zal iedere politiegagent of rechter van tegenwoordig er streng bij kijken maar een bijna vertederde glimlach moeten onderdrukken. Vier jochies, die thuis geen cent te makke hebben en op dievenpad gaan om zich voor het eerst in hun leven te kunnen onderdompelen in de betoverende wereld van de bioscoop.

Maar de rechter denkt er in 1916 anders over. Cor heeft het plan bedacht en hij is zuur, ondanks zijn jeugdige leeftijd. Hij wordt geplaatst in een opvoedingsgesticht elders in het land en mag de eerste zeven jaar alleen in vakanties terug naar huis.

Zestien kinderen

Cor is een van de middelste kinderen uit een Helder's vissersgezin. Zijn ouders Cornelis Dekker, die met de beroemde Dorus Rijkers vele malen uitvoer met de red-

dingsboot, en Neeltje Bijl krijgen maar liefst zestien kinderen, van wie er vier al jong overlijden. Het gezin woont in een piepklein huisje in de Brouwerstraat, in het hartje van de Visbuurt.

De ouders behandelen hun kinderen goed, maar er heerst armoede, blijkt uit het dossier van het 'doorgangshuis voor verwaarloosde jongens' van Stichting Hoenderloo, een organisatie op de Veluwe waar Cor wordt geplaatst na zijn veroordeling in de Alkmaarse rechtbank. Cor zal er trouwens niet alleen vanwege de diefstal zijn geplaatst. Hij is een vechtersbaasje, zoekt verkeerd gezelschap op en zijn ontwikkeling op gebied van rekenen en taal laat sterk te wensen over.

Gegevens die zijn opgeduikeld door de Amsterdamse historicus Rik Vuurmans. Recent verscheen van zijn hand een boek over het leven van de kleurrijke Nieuwedieper. 'Uit de Spaanse hel ontvlucht!' heet het, de titel die Dekker zelf gaf aan zijn eerste brochure waarin hij volgens de ondertitel rept over 'Ervaringen van een Helder's Zeeman bij de Internationale Brigade.'

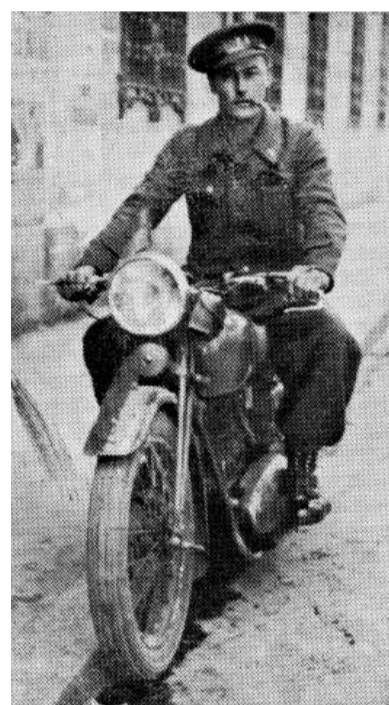
Man-tot-man

Vuurmans dook decennia geleden al in de rol van Nederlanders binnen de geschiedenis van de Spaanse Burgeroorlog. Een strijd die in 1936 ontstaat door een militaire opstand tegen de links-republikeinse regering. De minister-president deelt na de opstand van rechtse militairen wapens uit onder regeringsgezinde vrijwilligers, de militairen krijgen op hun beurt de monarchisten aan hun zijde. Er zijn drie jaar lang bloedige gevechten, zelfs van man-tot-man.

De Internationale Brigades schieten de regeringsgezinden te hulp in hun strijd tegen generaal Franco en het fascisme. Aangenomen wordt dat zo'n 35.000 buitenlanders zich in de strijd mengen.

De identiteitsfoto die Cor in Spanje bij zich droeg. FOTO ARCHIEF VUURMANS

Cor werkte binnen de Internationale Brigades onder meer als koerier. FOTO ARCHIEF VUURMANS

Sommigen zijn al in Spanje, verdreven door regimes in hun vaderland, zoals Duitsland, Italië of Polen, memoreert Vuurmans. Anderen trekken naar Spanje toe, met een grote wervende rol voor de communisten.

Stempelen

In 1936, als in Spanje de oorlog uitbreekt, zit Cor in Den Helder zonder werk. Voorheen verdiende hij een boterham in de haringvisserij, samen met zijn vader, en later in de koopvaardij, maar door de crisis raakt het werk op. Hij moet stempelen en dat is hem een gruwel.

Er is een uitweg uit de armoede, besluiten Cor en zijn Helderse vrienden Frans Loe en Jo Norre: naar Spanje gaan. Daags na de kerst van 1936 vertrekken de drie. Om aan te monstren bij de Spaanse Gouvernementsvaart, beweert Cor later. Ze zouden er onderweg ingeluist zijn, geronseld zijn voor de Internationale Brigades.

Dat is wel een puntje, volgens Vuurmans. Door in dienst te treden van de brigade, dus in buitenlandse krijgsdienst te gaan, verloor Cor het Nederlanderschap. Dat heeft nogal wat consequenties na terugkeer op vaderlandse bodem. Door te vertellen dat hij geronseld is en na ruim een jaar kans zag om te ontkomen, hoopt hij zijn Nederlanderschap terug te kunnen krijgen.

Vijftig cent

Cor beschrijft de consequenties zelf in zijn eerste brochure uit 1938: „Aan den lezer, daar ik - zoals u in dit boekje zult kunnen lezen - in Spaanse krijgsdienst ben geraakt,

heb ik mijn Nederlanderschap verloren. Het gevolg is, dat ik tevergeefs om werk en steun aanklop. Mijn ouders kunnen mij evenmin onderhouden. Toch moet ik het leven doen en daarom heb ik op aanraden van mijn vrienden besloten dit boekje te schrijven.”

Cor biedt zijn boekje aan voor de minimumprijs van vijftig cent. Een hoger bedrag geven mag ook. Er volgt nog een tweede brochure, getiteld 'Lotgevallen in Spanje'.

Kennelijk levert het uitventen dus wel wat op. Ook al krijgt Cor het ook geregeld om de oren. „Van linksgeoriënteerden die mij minachten omdat ik een deserteur ben.” Makkelijk praten, als je het fascisme bestrijdt door enkel krantjes uit te delen in veilige Nederlandse straten, vindt Cor. „..... Zij moesten eens dertien maanden in eeuwig levensgevaar verkeerd hebben, hun kameraden met schoppen en bezems bijeen geschept hebben, dagen honger geleden of slecht voedsel gebruikt, stapels rottende lijken van mannen, vrouwen en kinderen hebben gezien...”

Communist

In 1940 doemt er een nieuw probleem op voor Cor. Van zeer ernstige aard. De nazi's vallen Nederland binnen en een van de bevolkingsgroepen waarop ze het hebben gemunt zijn communisten. Cor staat vanwege zijn verlies van het Nederlanderschap geregistreerd als Spanje-strijder en dat staat voor de Duitse bezetter al snel gelijk aan een communist.

De toenmalige burgemeester van Den Helder, Govert Ritmeester, moet hebben ingezien wat voor gevaar er dreigde, denkt Vuurmans. Cor krijgt namelijk één dag na de Duitse inval toch een Nederlands paspoort, ondertekend door Ritmeester. „Illegaal, het is ook niet ondertekend door Cor, vreemd genoeg. Dat paspoort was wel de mooiste vondst in het onderzoek.”

De dapper burgemeester Ritmeester beschermt meer inwoners. Hij zorgt er onder meer voor dat de Helderse zigeuners kunnen onderduiken in kampen elders in het land, bedoeld voor burgers die gedwongen moeten evacueren. Zo overleven zij de oorlog. Ritmeester moet zijn verzetswerk in '43 bekoopen met een arrestatie, maar hij overleeft de verschrikkingen van een Duits kamp.

Vlektyfus

Voor Cor geldt dat niet. Het paspoort kan hem niet beschermen, de nazi's bestempelen hem vanwege zijn verleden als 'actieve communist'. Cor wordt in juli 1941 opgepakt. Hij belandt uiteindelijk in een werkkamp in Neuengamme, waar onder een rigide regime zeven dagen per week moet worden geplouet op de aanleg van een

Helderse Cor Dekker kreeg als kind tbs, maar laat oorlogsverslagen van **nationale waarde** na

De cover van het boek

kanaal. Er breekt vlektyfus uit onder de verzwakte mannen, die het zonder enige medische zorg moeten stellen. Cor sterft op de avond van 24 januari 1942, 37 jaar oud.

Zeshonderd Nederlanders

Vuurmans interviewt in het verleden als medeauteur van het boek 'De oorlog begon in Spanje - Nederlanders in de Spaanse Burgeroorlog, 1936-1939' een flink aantal van de rond de zeshonderd Nederlandse Spanje-vrijwilligers die vochten in de Internationale Brigades. „Maar de naam van Cor viel daarbij nooit. Na mijn pensionering ben ik er verder mee gegaan. Onder meer voor de website Spanjestrijders.nl, daar schrijf ik biografietjes voor.”

Die in 2016 gestarte site wordt beheerd door het 'Internationaal

instituut voor sociale geschiedenis' in Amsterdam. Daar kwam de onderzoeker in de archieven tot zijn verrassende brochures van Cor tegen. „Geschonken exemplaren, waarschijnlijk was het een nalatenschap van een oud-Spanje-strijder. In andere landen zijn wel autobiografieën bekend over de Internationale Brigades, maar de boekjes van Cor zijn de enige in Nederland. Alles bij elkaar is het een omvangrijk verhaal, dat ook nog eens leuk is om te lezen; hij heeft een levendige pen. Ik besloot daarom om het voor een breed publiek toegankelijk te maken.”

Levendige pen

Een levendige pen? Jawel, want Cor, die in zijn jeugd nog zo achter was met schrijven en lezen, ontwikkelt op latere leeftijd een vlotte

In andere landen zijn wel autobiografieën bekend over de Internationale Brigades, maar de boekjes van Cor zijn de enige in Nederland

schrijfstijl. Hij schrijft over zijn ervaringen aan het front waarbij hij van het ene slagveld naar het andere trekt, het kameraadschappelijke contact met andere soldaten van diverse nationaliteiten en de ontmoetingen met de Spaanse bevolking. Hij overleeft beschietingen en bombardementen en ziet de ergste gruwelen. „Alles was kapot, geen muur stond meer overeind en de straten waren bedekt met lijken van vrouwen en kinderen. We zagen de verminkte lichamen van moeders, die hun dode kinderen nog stijf aan de borst geklemd hielden. Op het marktplein kregen we ook een verschrikkelijk toneel te aanschouwen. Ongeveer dertig vrouwen, met kinderen aan hun zijde lagen daar gefusilleerd. Hun mannen en vaders hadden aan de zijde der rechtvaardigheid gestreden.”

Het illegale paspoort kan Cor niet beschermen, de nazi's bestempelen hem vanwege zijn verleden als 'actieve communist' en zetten hem gevangen

Boek

Uit de Spaanse hel ontvlucht!

'Uit de Spaanse hel ontvlucht!' telt 164 pagina's, kost €7,90 en is verkrijgbaar in alle (online) boekwinkels. De paperback is uitgegeven door Panchoud, ISBN 978-90-826730-8-1

„Je leest heel duidelijk hoe hij meeleeft, hoe groot zijn betrokkenheid is. Dat ontkracht zijn verhaal dat hij is geronseld. Hij had ook duidelijke banden met de CPN (Communistische Partij Nederland, red.), was voordat hij naar Spanje ging naar een manifestatie van de CPN in Amsterdam geweest. Mogelijk is hij daar op het idee gekomen om zich aan te sluiten. Maar in de hoop dat hij zijn Nederlanderschap terug zou krijgen, vertelde hij in de brochures dat hij geronseld was.”

De twee brochures van Cor - bij elkaar 82 pagina's - zijn opgenomen in het boek van Vuurmans. In een wat gemoderniseerde spelling om het makkelijker leesbaar te maken.

Het boek is tevens voorzien van een biografie van Cor, een uitvoerige inleiding over de Spaanse Burgeroorlog en de Internationale Brigades. Ook is een interview opgenomen uit de Helder'sche Courant uit 1938.

Familie

Vuurmans spitte voor het boek in archieven, boeken en kranten. En sprak familie van Cor. Opgespoord door een brief te sturen naar alle Dekkers die hij in Den Helder kon vinden. „De familie bezit nog enkele brochures. Die in Amsterdam zijn de enige die voor zover bekend verder bewaard zijn gebleven.”

Petra Bies